

TÜZKŐ PÉTER IGAZSÁGÜGYI SZAKÉRTŐ

Az ország egész területére kiterjedő illetékességgel:
kulturális javak ár- és értékbecslése

Megbízó:

Optimum Úri 72. Ingatlanbefektetési Korlátolt Felelősségű Társaság

Székhely: 1013 Budapest, Döbrentei u. 2.

Adószám: 26525802-2-41

Cégjegyzékszám: 01-09-330295

Szakértői ügyszám:

TP-K-0187 /2020.

IGAZSÁGÜGYI SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY

A szakvélemény 24 számozott oldalból áll.

Készült: 3 példányban

Kapják: 2 példány a megbízó részére
1 példány a szakértői irattár részére

Készítette:

TÜZKŐ PÉTER
igazságügyi szakértő
kulturális javak piaci ár- és értékbecslése
/010606/

I. MEGBÍZÓ

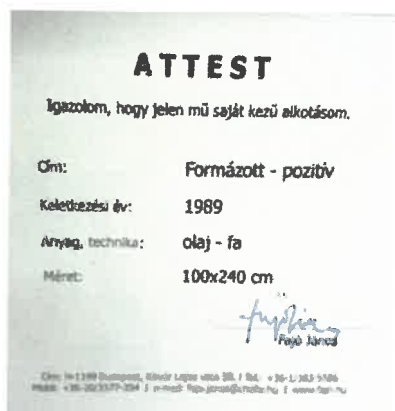
Optimum Úri 72. Ingatlanbefektetési Korlátolt Felelősségű Társaság
Székhely: 1013 Budapest, Döbrentei u. 2.
Adószám: 26525802-2-41
Cégjegyzékszám: 01-09-330295

II. FELADAT

A szakértő feladatai az alábbiak:

A szakértő az előzetes ismeretanyag – elektronikus formában részére megküldött fényképek és műtárgylistá, valamint a helyszíni szemle alapján nyilatkozzon arra vonatkozóan, hogy a 45 darab különböző Fajó János által készített képzőművészeti alkotás (festmények és szobrok) együttes gyűjteményi becsült forgalmi értéke mekkora a szakvélemény készítésének időpontjában.

III. A SZAKÉRTŐI VIZSGÁLAT MÓDSZEREI, ÁLTALÁNOS MEGÁLLAPÍTÁSOK

A szerzőiségre vonatkozó kérdésre jelen szakvélemény nem tér ki külön. A helyszíni szemlén bemutatott, a szerzőtől származó hiteles attest (eredetigazoló) dokumentumokkal minden egyes tárgy esetében rendelkezik a Fajó János életművet gondozó alapítvány, és azokat a művekkel együtt átadja megbízómnak.

A vizsgálatnál természettudományos módszerek alkalmazására nem került sor, ezt a szakvélemény nem tartalmazza.

A teljes, 45 tételből álló műtárgyegyüttes tételes értékelését, a művek egyenkénti műelemzését, művészettörténeti feldolgozását a megbízó feladatban nem határozta meg, így ez a szakvéleményben nem valósul meg. A műtárgylistában azonban a teljes gyűjtemény tételes bemutatása, a művekhez tartozó egyenkénti tárgyleírást közlöm.

A szakvéleményben szereplő – és az együttes műtárgykollekcióra vonatkozó – becstérteket a nemzetközi és hazai szakértői gyakorlatnak megfelelő alsó és felső becstérték meghatározásával adom meg. A szakértői vélemény elkészítéséhez felhasználtam az elektronikusan és nyomtatott formában elérhető releváns adatbázisokat, a művészre és a konkrét műalkotásokra vonatkozó szakirodalmat.

A szakértői véleményem kialakításakor a műtárgyak hazai és nemzetközi szakértői gyakorlatban elfogadott legfontosabb érték meghatározási szempontjait használtam, amelyek közül:

- *a műalkotások leírása, állapotának rövid ismertetése: (az azonosításra alkalmas tárgyleírása tartalmazza a művek állapotát. Abban az esetben, ha azok restaurálásra szorulnak, vagy bármilyen értékcsökkentő sérülés látható rajtuk, külön rögzíti a tárgyleírás).*
- *a műalkotás minősége, kvalitása (A művek a Fajó életmű epikus darabjai. A művész életművét bemutató könyvekben reprodukált darabok).*
- *az alkotó ismertsége, elismertsége, művészettörténeti besorolása: Fajó János (1937-2018) rövid életrajzának ismertetésében.*
- *a műalkotások provenienciája – a művek a művész műterméből történt beszerzések nyomán fognak megbízó birtokába kerülni. Megbízó rendelkezik tehát a művek mindegyikéhez a művésztől származó eredetigazolással (eredetiség).*
- *Fajó János alkotásainak jelenlegi és várható értéke a hazai és a nemzetközi műtárgypiaci trendek tükrében.*
- *egyéb szakértői szempontok, megjegyzések (az alkotások gyűjteményi értékelése és az ebből fakadó értéknövelő tényezők).*

A szakvéleményt és a 45 darabos gyűjteményhez rendelt becsült forgalmi értékeket elsősorban személyes műkereskedelmi szakértői tapasztalatom, a rendelkezésemre bocsájtott dokumentumok, az alkotóra és a konkrét művekre vonatkozó tanulmányok és szakirodalom felhasználásával, az aktuális honi és nemzetközi műtárgypiaci trendek és a fent leírt vizsgálati szempontok alapján alakítottam ki.

A szakértői vélemény elkészítéséhez felhasználtam az elektronikusan elérhető releváns adatbázisokat, a művészre és a konkrét műalkotásokra vonatkozó információkat. A szakvélemény nem minden esetben rögzíti a művek monográfiákban vagy más szakirodalomban és kiállításokon történő reprodukálását, hivatkozásokat. Figyelembe veszi viszont, hogy a Fajó János festői hagyatékát őrző Alapítvány hagyatékából kerülnek a művek a mostani vevőhöz, így azok döntő többsége reprodukált már valamely életmű-katalógusban. A gyűjteményre adott becsült forgalmi érték nem azonos a művek eladási árával.

A 45 különböző alkotást, mint egy egységes és koherens kollekció értékelését külön fejezetben mutatom be. Ebben a részben elsődlegesen a gyűjtemény nemzetközi összevetésben is mérhető magas presztízsértékét, valamint Fajó János alkotásainak jövőbeni várható jelentős értékelkedését, mint értéknövelő tényezőt veszem figyelembe. A most értékelésre kerülő 45 darabos kollekció

együttesen alkalmas a Fajó életmű késői művészi programjainak, fejezeteinek általános bemutatására. A művek külön-külön történő vizsgálatánál, értékük kialakításánál figyelembe vettem a gyűjteményként is felfogható tárgy együttes, egymásra gyakorolt hatásából eredő jelentős értéknövelő hatást.

IV. ELŐZMÉNY, DOKUMENTUMOK

Megbízó részemre elektronikus formában megküldte a művek fotóját és nyilvántartásában szereplő tárgyleírásokat. Szakvéleményem tárgyleírásában ezeket a dokumentumokat felhasználtam. Valamint megbízó kérésének megfelelően Fajó János zuglói műtermében a műtárgyakat egyenként áttekintettem. A szemle során a műtárgyak állapotát, jelzését, kvalitását vizsgáltam.

Fajó János (Orosháza, 1937. február 9. – Budapest, 2018. július 8.) Kossuth-díjas magyar festőművész.

„Kassák Lajos szellemi örököse, sokáig kimondatlanul, de a művész és a művészet szabadságát és a művészet demokratizálását vallotta. A geometrikus tradíciókból, a konstruktivizmus művészetszemléletéből építkezett. Műveire hatással van az op-art, a minimal art és az „új geometria” programja. Világosan szerkesztett, tiszta és derűs színekkel közreadott alkotásai optimizmust sugároznak. Számos hazai és külföldi kiállításon vett részt, az igazi sikert a külföldieken érte el. [...] mint művész alkotótársaival éppen úgy együttműködött, mint a legjobb munkahelyeken a munkatársak. Együtt sokszorozták meg művészetüket, és hozták létre Magyarországon az 1970-1990-es évek magyar neoavantgárd művészetét, amely Fajó János, az "öreg" Korniss Dezső, Attalai Gábor, Bak Imre, Bocz Gyula, Csiky Tibor, Harasztý István, Hencze Tamás, Keserü Ilona, Lantos Ferenc, Nádler István, Pauer Gyula nélkül elképzelhetetlen lett volna.

Műveit a Magyar Nemzeti Galéria, a Ludwig Múzeum, a Kassák Lajos Emlékmúzeum, s jeles magyarországi vidéki múzeumok őrzik (debreceni Déri Múzeum; miskolci Herman Ottó Múzeum; pécsi JPM; Kalocsai Városi Képzőművészeti Gyűjtemény; hajdúszoboszlói Modern Művészetek Múzeuma; békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeum; sárospataki Képtár; Szombathelyi Képtár; vajai Vay Ádám Múzeum; győri Xantus János Múzeum). Számos alkotása osztrák, német, svájci, olasz, szlovák és lengyel múzeumokba került (Albertina, Bécs; Arte Struktura, Milánó; Burgenlandische Museum, Eisenstadt; szlovákiai Dunaszerdahelyi Képtár; Foundation Leschot, Bern; König-Brauerei KG, Duisburg; Kunst Museum, Bochum; Landesm. Joanneum, Graz; Modern Museum, Chelm; M. MADi, Manbenge; Nemzeti Galéria, Poznan; Sammlung Credit Suisse, Frankfurt; Schubladen M. Kunsthalle, Zürich).

Az 1960-as évek második felére kialakuló egyéni stílusa főként a geometrikus tradíciókból, a konstruktivizmus művészetszemléletéből építkezik. Műveire hatással van az op-art, a minimal art és az

„új geometria” programja is. Szellemi mestere Kassák Lajos, akinek műveiből 1965-ben a Fiatal Művészek Klubjában rendez kiállítást. Képeinek kompozíciós alapelve a redukció, mely a természeti formák geometriai alapformákra való leszűkítésén és e reduktív elemek variálhatóságán alapul.

Művein meghatározó szerepet játszik az érzékiség. 1971-ben Bak Imrével fogalmazták meg a korszak progresszív művészetét képviselő alkotók egy csoportjának programját a szitanyomó kör, majd Budapesti Műhely, röviden Pesti Műhely keretében. A Fajó vezette Józsefvárosi Galéria több, mint egy évtizeden át (1976–1988) biztosított kiállítóhelyet a Pesti Műhely körül csoportosuló művészeknek (Bak, Fajó, Nádler István, Keserü Ilona, Mengyán András).

Plasztikai világa szoros rokonságot mutat festészetével. Szobrai valójában a kétdimenziós felületen kidolgozott elvek térbeli megvalósulásai. A vásznakon, szitanyomatokon megjelenő geometriai alapformákból: a körből, a négyzetből, a háromszögből alakítja ki saját szobrászati formavilágát. Az 1960-as években főként hajtogatott papírkivágásokat készít, a későbbiekben a szobrok alapanyagát és a megmunkálás technikáit alapvetően a mű gondolatiságával összefüggően, szerves módon alkalmazza.”¹

„Fajó János a Kádár-kori magyar művészeti élet egyik fenegyereke. Korán megteremtette függetlenségét mind szellemi, mind anyagi értelemben (saját bevallása szerint könnyű helyzetben volt, hiszen vegyész felesége eltartotta). Kassáktól ered az a művészetszemlélet, vagy inkább beszéd a formák és színek nyelvén, ami munkáit, gondolkodásmódját azóta is jellemzi, és amit azóta szabadiskolai tanítványok generációinak adott tovább.

A hetvenes-nyolcvanas években példa nélkül való, ahogy a pártállami szisztéma mellé barátaival, művésztársaival egy egész kis alternatív intézményrendszert építettek ki: műhelyt (Pesti Műhely), kiállító terem hálózatot (az aczéli direktívával összhangban, vidéki művelődési házakban), később évekig működtették önállóan a Józsefvárosi Galériát, majd, hogy az oktatás se maradjon ki, művésztelepet is létrehozott, szabadiskolát vezetett (Szerencs, Encs).

Azt mondja, először nem Gagarin járt az űrben, hanem Malevics, őt magát pedig máig minden érdekli, aminek színe és formája van. Kiállítás a Missionart Galériában.”²

„1965-től dolgozom szabad formákkal. Ekkorra már magam mögött hagytam a tárgyutánzó festészetet, megéreztem korlátait úgy a szín, mint a forma oldaláról. A szabad formát mesteremtől,

1 https://hu.wikipedia.org/wiki/Fajó_János

2 http://artmagazin.hu/artmagazin_hirek/interju_fajo_janossal.3051.html?pageid=119

Kassáktól vettem át, hiszen az „ember nem jambusokban érez” mondta. A miliőbe zárva utánzó ábrázolás sokféle korlátaival, a sík tagadásával, az illúzió keltésével idejét múlta számomra. A tiszta geometrikus formák jobban szolgálták vágyaimat, vonzalmaimat, nagyobb szabadsággal, több személyi jegyet engedtek meg, mint a tárgyszerűség elvét tagadó illuzionizmus.

A szabad formánál csak olyan formák vannak, amelyeknek szerepük van, amelyek működnek, dolgoznak és nincsenek üresen kongó holt terek, kulisszák. Bármilyen forma-karakter és színhangzás szabadon választható, körszerű vagy négyzetszerű formák vagy színben kemény-puha színhangzások. Amit csak megkívánok, min-mind realizálható. Itt nincs fent, nincs lent, nincs ég, nincs föld, kozmikus kép, síktér van. Ennek a végtelen szabadságnak megkívánása tett geometrikus absztrakt festővé és a szabad forma hívévé.

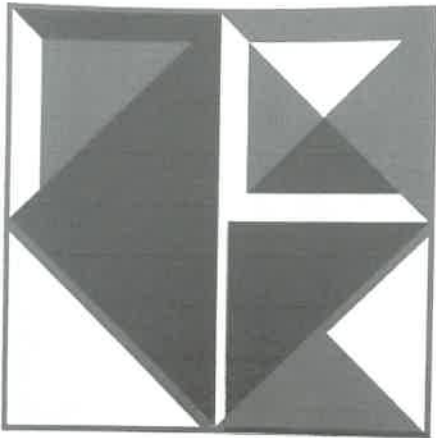
A szabad forma nem bekeretezhető kép, beleolvad, beleszervül a falsík adta térbe, nem rajta, hanem benne van, szervesen betölti, integrálja az adott falsíkot.

Egyszerű, konkrét, pour és minimalista tömörségű alkotás, amely se több, se kevesebb a kelleténél.”³

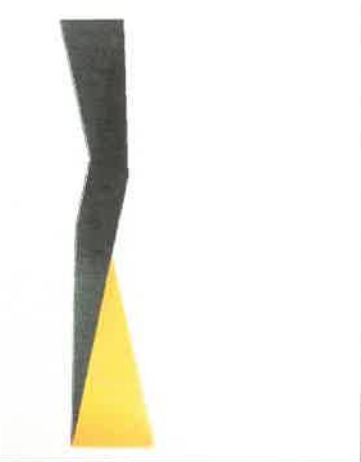
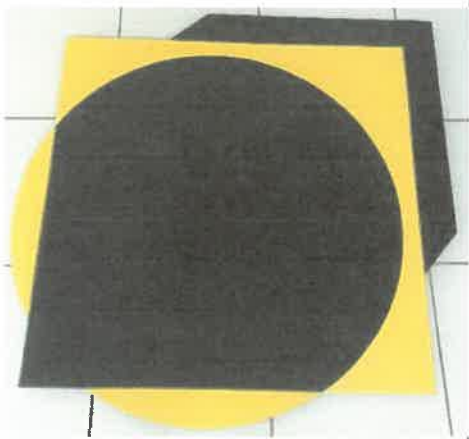
V. TÁRGYLISTA

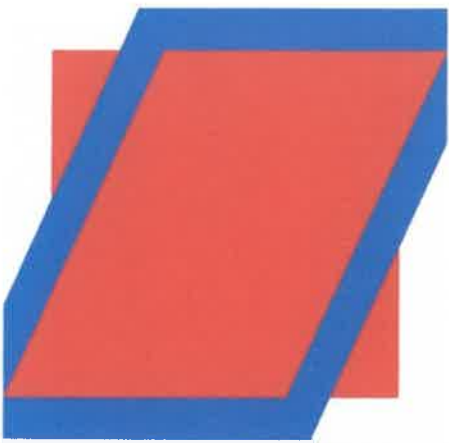
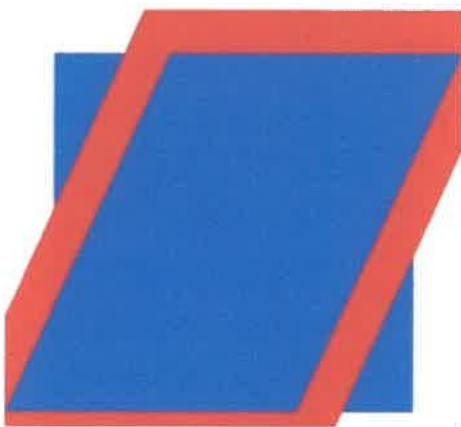
A műtárgylista a megbízó által átadott lista sorrendjében mutatja be a 45 darab különböző Fajó János alkotást. A helyszíni szemlén a műtárgyak állapotát ellenőriztem, azokat jó kondícióban találtam, utólagos állagmegóvás – véleményem szerint – jelenleg nem szükséges. A művek állapota mellett vizsgáltam a művek jelzetét, amely a Fajó életműnek megfelelően többféle módon volt fellelhető a műtárgyakon. Autográf felirat a művek hátoldalán; attest raglap; kiállítási cédulák formájában. A helyszíni szemlén bemutatásra került az alkotásokhoz készülő eredetigazoló okmány (attest), amelyet minden vásárlás esetében a műtárgyakat gondozó alapítvány ad a művekhez, igazolva eredetiségüket.

³ Fajó János: Formáim, Színeim, Tereim - Fajó János előszava munkáihoz. Fajó János 1998 -2008. Kévéz Stúdió Galéria megnyitójára készült kiállítási katalógus 12. old.

No.	CÍM DÁTUM	KÉPEK	TECHNIKA MÉRET	MEGJEGYZÉS
1	Hulló Négyzetek - 1967.		olaj, vászon 120x100 cm	Hulló négyzetek, 1967. Kiállítva: -Fajó János kiállítása. Budapest, Fényes Adolf terem, 1968. február - március katalógus: 25. -Fajó János. Budapest, Műcsarnok, 1990. katalógus: szám nélkül Reprodukálva: -Fábián László: Kihívó geometria? Művészet, 1990. 1. szám, 16. oldal -Fajó János: Az út. Budapest, Pauker Nyomda, 2016. 111. oldal Fajó János Alapítvány attest igazolásával.
2	Háromszögek - 1969-89.		olaj, vászon 200x200 cm	Háromszögek (Szalag), 1969-89. Kiállítva: -Fajó János. Budapest, Műcsarnok, 1990. katalógus: szám nélkül Reprodukálva: -Fajó János. Szerk.: Fajó János, Budapest, Vincze Kiadó, 1999. kép: 112. -Fajó János: Az út. Budapest, Pauker Nyomda, 2016. 115. Fajó János Alapítvány attest igazolásával.
3	Háromszögek IV - 1995.		olaj, vászon 200x200 cm	Fajó János Alapítvány attest igazolásával.

4	Modul II - 1989.		olaj, vászon 200x250 cm	Modul II. (25-ös modul), 1989. Kiállítva: -Fajó János. Budapest, Műcsarnok, 1990. katalógus: szám nélkül Reprodukálva: -Fajó János: Az út. Budapest, Pauker Nyomda, 2016. 258. oldal Fajó János Alapítvány attest igazolásával.
5	Sárga Ellipszis - 1989.		olaj, fa 200x148 cm	Sárga ellipszis, 1989.Reprodukálva:-Fajó János: Az út. Budapest, Pauker Nyomda, 2016. 228. oldal Fajó János Alapítvány attest igazolásával.
6	Átlók - 1998.		olaj, fa 250x80 cm	Fajó János Alapítvány attest igazolásával.

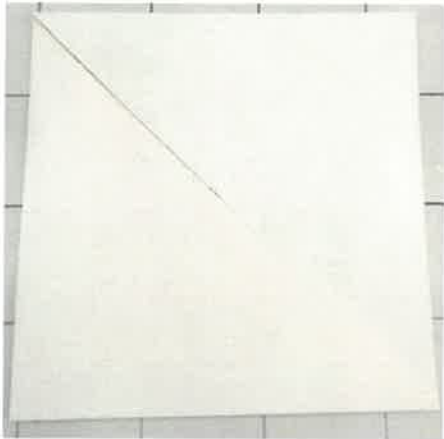
7	Cím nélkül - 1992.		olaj, fa 250x80 cm	Fajó János Alapítvány attest igazolásával.
8	Feszültség - 1995.		olaj, vászon 177x180 cm	Fajó János Alapítvány attest igazolásával.
9	Szimultán formák -1997.		olaj, fa 120x120 cm	Fajó János Alapítvány attest igazolásával.

10	Rombusz Piros - 1997.		olaj, vászon 200x200 cm	Rombusz - Piros, 1997. Kiállítva: -Fajó János kiállítása. Veszprém, Modern Képtár – Vass László Gyűjtemény 2016. július 17. – október 1. Fajó János Alapítvány attest igazolásával.
11	Rombusz Kék - 1997.		olaj, vászon 200x200 cm	Rombusz-Kék, 1997. Kiállítva:-Fajó János kiállítása. Veszprém, Modern Képtár – Vass László Gyűjtemény 2016. július 17. – október 1. Fajó János Alapítvány attest igazolásával.
12	Visszahajló Kör - 1998.		olaj, fa 250x51 cm	Visszahajló kör, 1998 Reprodukálva: -Fajó János. Szerk.: Fajó János, Budapest, Vincze Kiadó, 1999. kép: 130. Fajó János Alapítvány attest igazolásával.

13	Szegmens - 1998.		olaj, fa 165x115 cm	Fajó János Alapítvány attest igazolásával.
14	Négyzet és Rombusz II		olaj, vászon 163x270 cm	Fajó János Alapítvány attest igazolásával.
15	Kimozdulás - 1999.		olaj, fa 250x65 cm	Kimozdulás, 1999.Reprodukálva:-Fajó János: Az út. Budapest, Pauker Nyomda, 2016. 300. oldal Fajó János Alapítvány attest igazolásával.

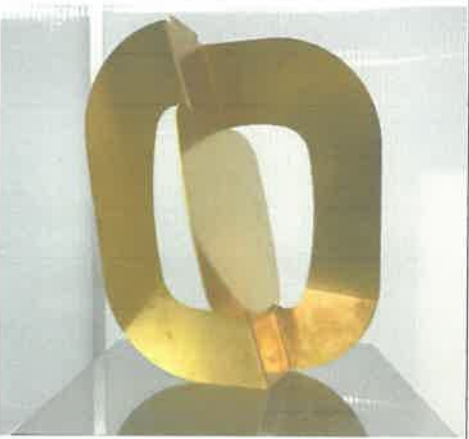
16	Cím nélkül		olaj, fa 152x153x8 cm	Fajó János Alapítvány attest igazolásával.
17	Négyzet Háromszög (Két háromszög) - 200.		olaj, fa 152x152 cm	Fajó János Alapítvány attest igazolásával.
18	Két Piros - 2000.		olaj, fa 122x8,5 cm	Fajó János Alapítvány attest igazolásával.

19	Körötlelés -2000.		olaj, fa 183x123 cm	Fajó János Alapítvány attest igazolásával.
20	Sárga Vonal - 2001.		olaj, fa 100x75 cm	Fajó János Alapítvány attest igazolásával.
21	Körbemetsződés - 2002.		olaj, fa 183x120 cm	Fajó János Alapítvány attest igazolásával.

22	Két félkör - 2003.		olaj, fa 137x150x4 cm	Két félkör, 2003 Reprodukálva: -Fajó János: Formáim, színeim, tereim 1998-2008. Budapest, Folpress Nyomda, 2008. 49. oldal -Fajó János: Az út. Budapest, Pauker Nyomda, 2016. 316. oldal Fajó János Alapítvány attest igazolásával.
23	Két Háromszög - 2003.		olaj, fa 152x152x8 cm	Fajó János Alapítvány attest igazolásával.
24	Kör Rész 2004.		olaj, fa 151x110 cm	Fajó János Alapítvány attest igazolásával.

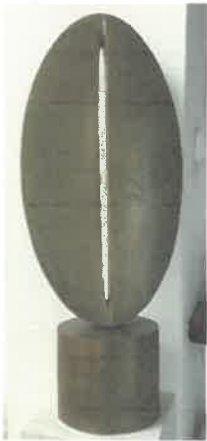
25	Síkosztás II - 2005.		olaj, vászon 200x200 cm	Fajó János Alapítvány attest igazolásával.
26	Formák Fedése - 2005.		olaj, vászon 200x200 cm	Fajó János Alapítvány attest igazolásával.
27	Ellipszis Osztas - 2006.		olaj, fa 143x88x5 cm	Ellipszis osztás, 2006. Kiállítva és reprodukálva: -János Fajó Ellipse. Schreier von Metternich Fine Arts, Düsseldorf, 2007. július 6. - augusztus 30. oldalszám nélkül (Ellipse teile, 2006 címmel) Reprodukálva: -Fajó János: Az út. Budapest, Pauker Nyomda, 2016. 331. oldal Fajó János Alapítvány attest igazolásával.

28	Ellipszis Ív II - 2007.		olaj, fa 121x8 cm	Fajó János Alapítvány attest igazolásával.
29	Ellipszis Szeletek - 2007.		olaj, fa 198x122x8 cm	Ellipszis szeletek, 2007. Olaj, fa, 198x123x8 cm Reprodukálva: -Fajó János: Formáim, színeim, tereim 1998-2008. Budapest, Folpress Nyomda, 2008. 35. oldal -Fajó János: Az út. Budapest, Pauker Nyomda, 2016. 371. oldal Fajó János Alapítvány attest igazolásával.
30	Kék Belső II - 2008.		olaj, fa 123x63 cm	Fajó János Alapítvány attest igazolásával.

31	Cím nélkül		olaj, fa 190x117 cm	Fajó János Alapítvány attest igazolásával.
32	Piros Hasáb - 1998.		olaj, fa 250x50 cm	Piros hasáb (Piros átló, 1996), 1998. Reprodukálva: -Fajó János: Az út. Budapest, Pauker Nyomda, 2016. 285. oldal Fajó János Alapítvány attest igazolásával.
33	Dőlt Forma - 1971.		aranyozott réz 40x23x36 cm	Fajó János Alapítvány attest igazolásával.

34	Feszített Ellipszis 2008.		0,2 cm sárgaréz 29x62,5x12 cm	Fajó János Alapítvány attest igazolásával.
35	Hinta-palinta 2006.		krómacél 32x45x26 cm	Fajó János Alapítvány attest igazolásával.
36	Két Négyzet - 1995.		aranyozott réz 32x40x40 cm	Két négyzet, 1995. Reprodukálva: -Fajó János: Az út. Budapest, Pauker Nyomda, 2016. 299. oldal Fajó János Alapítvány attest igazolásával.

37	Perforált Ellipszis - 2010.		0,2 cm vörösréz 50x11x12 cm	Fajó János Alapítvány attest igazolásával.
38	Hullámpár III - 1997.		aranyozott réz 80x16x16 cm	Fajó János Alapítvány attest igazolásával.
39	Hullámpár I - 1998.		0,2 cm sárgaré 80x12,5x2,5 cm	Fajó János Alapítvány attest igazolásával.

40	Cikk-cakk I. - 1997.		0,2 cm réz, aranyozott 80x14x13 cm	Cikk-Cakk I., 1997. Reprodukálva: -Fajó János: Az út. Budapest, Pauker Nyomda, 2016. 296. oldal Fajó János Alapítvány attest igazolásával.
41	Ellipszis Felezés - 2011.		0,2 cm vörösréz 36x12,8x9 cm	Ellipszis felezés, 2011. (Cédulán: Ellipszis I. 2010)Reprodukálva:-Fajó János: Az út. Budapest, Pauker Nyomda, 2016. 396. oldal Fajó János Alapítvány attest igazolásával.
42	Ív Pár I. - 2002.		patinázott bronz 60x7,5x5 cm	Fajó János Alapítvány attest igazolásával.

43	Körtagolás - 2014.		0,3 cm alumínium 31x3 cm	Körtagolás, 2014.Reprodukálva:-Fajó János: Az út. Budapest, Pauker Nyomda, 2016. 398. oldal Fajó János Alapítvány attest igazolásával.
44	Libikóka - 2002.		0,2 cm krómacél 41x23x67 cm	Libikóka, 2002. Reprodukálva: -Fajó János: Az út. Budapest, Pauker Nyomda, 2016. 314. oldal Fajó János Alapítvány attest igazolásával.
45	Ívek - 2005.		vörösréz 82,5x17,5x15 cm	Fajó János Alapítvány attest igazolásával.

Egy lehetséges gyűjtemény a művek egymásra gyakorolt értéknövelő hatása

Az alkotások értékelésénél jelentős értéknövelő tényezőként kezeltem, hogy az alkotások gyűjteményként történő értelmezése, – amely esetében az alkotásokon keresztül teljes átfogó képet kapunk Fajó János életművének második, érett legértékesebb korszakából – művészettörténeti szempontból is fontos, jelentős értéknövelő hatású tény.

Minden művész a maga képére formálja a világot, és az általános témákban rejtőző közös téma megfogalmazása gyűjteménybe rendezve kiváló alkalmat ad arra, hogy a művészeti ábrázolás változását nyomon követhessük. A neoavantgárd geometrikus stílus mentén készült alkotások témája rendkívüli módon erősíti a gyűjtemény egymással kapcsolatot teremtő alkotásainak értékét. Így a jövőben esetlegesen folyamatosan kortárs alkotások irányába bővülő gyűjtemény rengeteg jövőbeni lehetőségre, újraértékelésre értéknövekedésre adhat lehetőséget. A gyűjtemény tovább fejlesztésének útjai (kiállítások, vállalati gyűjtemény kialakítása) további jelentős pénzügyi megtérüléssel járó tevékenység lehet.

Egy ilyen minőségű, és mennyiségű Fajó János műtárgy rengeteg művészeti projekt kidolgozására ad lehetőséget, amelyek a kiadások mellett jelentős bevételt is hozhatnak az új tulajdonosnak.

A gyűjtemény megvásárlásának egyéb aspektusa – a pénzügyi megtérülésen felül – a megbecsülés, tisztelet, társadalmi környezet elismerése, egyfajta bizonyíték a jólét és a magas társadalmi státuszra, a tulajdonosnak a műtárgy erős szimbolikus jelentéssel bír, egy szimbólum a gazdagságra és a hatalomra. A műtárgy a kultúra, gyakran a nemzeti örökség, néha a világörökség része az áruknak, kulturális és eszmei értéke miatt különleges védelmet, jogi védelmet élveznek. **Műkincsek vásárlásával, befektetéseink kulturális tőkét is képviselnek.**

Fajó János alkotásai a hazai és nemzetközi műtárgypiacon

Az árverési piactéren hasonló színvonalú alkotás a művésztől nagyon ritkán bukkant fel az elmúlt tíz évben. 2019 azonban több szempontból is élénk piaci mozgásokat hozott a hazai és a nemzetközi műtárgypiacon. Az évek óta tartó klasszikus kortárs alkotások utáni kereslet a tavalyi évben nagy áttörést hozott a modern művek piacán. Fajó János alkotásai tavaly szerepeltek nemzetközi árveréseken is – Sotheby's aukciókon – és a hazai műtárgypiacon is. A 2019. évi árverési eredményeket áttekintve azt láthatjuk, hogy a művek leütési áraiban rengeteg tartalék van még. A 2018-ban elhunyt művész nemzetközi és hazai árait abba az értéksávba kell sorolnunk – véleményem szerint – amelybe a művész szellemi pályatársainak (Bak Imre, Keserű Katalin, Maurer Dóra, Nádler István, Lakner László) alkotásai sorolja ma a hazai és nemzetközi műtárgypiac. Azok a pályatársak, akik

a II. világháborút megelőző években születtek, és akiket szintén a modern magyar festészet nagy generációjához sorolhatunk, de életük és karrierjük Nyugat-Európában teljesedett ki (Viktor Vasarely, Reigl Judit, Hantai Simon) ma a legdrágább (!) magyar művészeknek számítanak.

A hazai műtárgypiacon 2019-ben Nádler István egy korai, 1971-es alkotása, a „Kapcsolat” című mű árverésen 42 millió forintért cserélt gazdát. **A most eladásra szánt Fajó gyűjtemény két korai kiemelkedő művét az 1967- es „Hulló négyzetek” vagy a 1969-89 es „Háromszögek” értékét valahol ebben az értéksávban jelölhetjük meg.**

A hazai és nemzetközi műtárgypiaci trendek is azt vetítik előre, hogy a klasszikus modern alkotások iránt folyamatosan nő a kereslet. Így ezeknek a műtárgyaknak az értéke a jövőben jelentősen fog emelkedni. Az értékelés ezt a szempontot is figyelembe vette. Az árverési árak sok esetben nehezen hasonlíthatók, főleg kortárs műtárgypiacon. Az értékek összehasonlíthatatlanságának oka, hogy más értékesítési csatornán történő eladások, a galériás árak és a magánszemélyek közötti tranzakciók döntően nem publikusak, az ott kialakított értékek eltérhetnek az aktuális piaci trendektől. A művek értékesítésének szempontjából vizsgálva az értéket azt tapasztaljuk, hogy az árverésen kívül értékesítésre kerülő, kiemelkedő jelentőségű főművek esetében – tapasztalatom alapján – a tulajdonosok az értékesítés során saját szubjektív értékítéletük alapján is eredményesen tudnak értékesíteni.

A galériás vagy másodlagos piacon kialakult árak összegüknél fogva nehezen hasonlíthatók össze azonos művészek árverésen elvert műveinek árával, hiszen a gyakorlatban a tulajdonos bármekkora összeget kérhet a birtokában lévő, nagyjelentőségű művekért.

A művek értékének meghatározását illetően az alábbi szempontokat vettem alapul:

1. A műtárgyak nemcsak a művész életművében, hanem a magyar festésztörténet modernkori fejezetében is kiemelkedő helyet foglalnak el. Nemzetközi kitekintésben számos kapcsolódási ponttal köti össze a hazai és európai festészeti tendenciákat.
2. Kiemelkedő jelentőségű alkotások értékét – véleményem szerint – nem lehet csupán a művész aukciós szerepléseinek eredményei alapján megbecsülni. Sok esetben tapasztaljuk, hogy galériás vagy magánvásárlások, esetleg állami mecenatúra alkalmával a művek vételára az aukciós piaci számok többszöröse is lehet.

3. A fontos alkotásokért gyakorlatilag bármilyen magas árat el lehet kérni a műtárgypiacon, és a komoly gyűjtők, befektetők a nagyjelentőségű alkotások, gyűjtemények megszerzése érdekében gyakorlatilag bármilyen magas árat képesek megadni.
4. Általánosan megállapítható, hogy a magyarországi és nemzetközi műkereskedelmi trendek alapján Fajó János alkotásainak értéke a következő években várhatóan folyamatosan emelkedni fog.
5. A művek és készítőjüknek közismertsége, a művek közgyűjteményi szintű kvalitása, az értékelt művek gazdag jelentésbeli komplexitása, művészettörténeti és festészettörténeti rangjuk.

Véleményem szerint Fajó János 45 darabos festmény- és szoborgyűjteményének együttes értékét a szakvélemény készítésének időpontjában 360 és 400 millió forint közötti értéksávban lehet megjelölni.

Budapest, 2020. január 13.

TŰZKŐ PÉTER
igazságügyi szakértő
kulturális javak piaci ár- és
értékbecslése

